

KS. ŁUKASZ MARCZAK

SPRAWOZDANIE Z KONFERENCJI
„MYŚL SPOŁECZNA STEFANA KARDYNAŁA WYSZYŃSKIEGO”

Przedmiotem Ogólnopolskiej Konferencji Naukowej „Myśl społeczna Stefana Kardynała Wyszyńskiego”, zorganizowanej przez Katedrę Katolickiej Nauki Społecznej i Etyki Społeczno-Gospodarczej w Instytucie Socjologii KUL dnia 17 maja 2016 roku w Auli Centrum Transferu Wiedzy KUL, było zagadnienie nauczania pastoralno-społecznego Prymasa Tysiąclecia Stefana Kardynała Wyszyńskiego. Spotkanie rozpoczął przywitaniem zebranych gości Dziekan Wydziału Nauk Społecznych, ks. prof. Stanisław Fel, który kontekst czasowy refleksji nad bogatym dorobkiem Stefana Wyszyńskiego osadził pomiędzy dwoma jubileuszami związanymi z jego postacią: 35. rocznicą śmierci Prymasa Tysiąclecia i 70. rocznicą ingresu bp. Wyszyńskiego do katedry lubelskiej.

Słowo wstępne, otwierające konferencję, skierował do zebranych Prorektor ds. Nauki i Rozwoju KUL, o. prof. Marcin Tkaczyk OFMConv. Gratulując pomysłu konferencji, podziękował za jej organizację i przypomniał sylwetkę Stefana Wyszyńskiego, zaznaczając, że podjął on w niezwykle trudnych warunkach rządów komunistycznych próby rekonstrukcji koncepcji narodu na poziomie aksjologicznym. Z tego względu z perspektywy kolejnego pokolenia Polaków, będących dziećmi Stefana Wyszyńskiego, studiowanie jego myśli społecznej – z odwagą, konsekwencją i sukcesem wdrażanej w życie społeczne – jest niezwykle ważne i godne uwagi.

Następnie Dyrektor Instytutu Socjologii KUL, prof. Arkadiusz Jabłoński zwrócił uwagę na historię lubelskiej szkoły katolickiej nauki społecznej, podejmującej zarówno ważne dla współczesnego świata tematy innowacji społecznych, jak i niezapominającej o najistotniejszych wątkach nauczania Stefana Wyszyńskiego.

Zanim prelegenci przystąpili do wygłoszenia swoich referatów, ks. prof. Fel podkreślił znaczenie osoby Stefana Wyszyńskiego dla Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego – blisko stuletniej uczelni, która swoją tożsamość katolicką w dużej mierze zawdzięcza jego działalności. Kardynał Wyszyński najpierw poznawał lubelską uczelnię jako ksiądz studiujący socjologię i katolicką naukę społeczną, a następnie z ramienia Konferencji Episkopatu Polski przez długie lata troszczył się o jej los, zarówno jako biskup lubelski i Wielki Kanclerz KUL, jak i arcybiskup warszawski oraz prymas Polski.

W pierwszym referacie prof. Alina Rynio z KUL zaprezentowała myśl pedagogiczną Stefana Wyszyńskiego, ukazując genezę i specyfikę jej wychowawczego przesłania. Podkreśliła, że cały proces wychowawczy miał prowadzić do poznania prawdy o człowieku. Wychowanie w ujęciu Stefana Wyszyńskiego służyło ukazaniu wyjątkowej wartości osoby ludzkiej i doprowadzeniu człowieka do zajęcia najbardziej optymalnej dla niego pozycji społecznej w celu podjęcia przez niego zadań, które miały służyć dobru wspólnemu ojczyzny. Stefan Wyszyński dał się poznać jako człowiek prawy, roztropny i stanowczy. Jako wychowawca był jednostką mocną, harmonijną, kochającą i szanującą wolność swoich wychowanków. Niezachwiany w działaniu, uodporniony na cudze sądy, nieprzejednany wobec zła, w pracy duszpasterskiej zmierzał usilnie do dogłębnego poznania świata i osoby ludzkiej. Dopiero takie ujęcie osoby Stefana Wyszyńskiego pomaga lepiej spojrzeć na genezę i specyfikę prymasowskiego przesłania pedagogicznego, które należy odczytywać z perspektywy preferowanych przez niego celów, zasad, form i metod, wynikających z integralnej wizji osoby ludzkiej.

W wykładzie *Stefana Kardynała Wyszyńskiego koncepcja narodu* ks. prof. Stanisław Fel już na samym początku przybliżył ogromną spuściznę intelektualną Wyszyńskiego oraz jej interpretację. Następnie prelegent odniósł się do kategorii naród, ukazując, że ten termin – chociaż w nauczaniu Stefana Wyszyńskiego pod względem ilościowym pojawia się najczęściej – to jednak wcale nie jest centralną wartością w jego nauczaniu. Prelegent odpierając zarzuty, jakoby Stefan Wyszyński miał być nacjonalistą, wyjaśnił, czym jest nacjonalizm, a następnie udowodnił, że centralną kategorią jego nauczania – w większości o charakterze pastoralnym – jest człowiek. Prelegent przybliżył za Janem Turowskim koncepcje narodu: naturalistyczną, politologiczną i kulturową, po czym wykazał, że naród przez Kardynała Wyszyńskiego był najczęściej określany jako „rodzina rodzin”. W pewnym sensie można się dopatrywać u Stefana Wyszyńskiego organicystycznej interpretacji narodu, w którym – podobnie jak w człowieku składającym się z biologicznych organów – wyróżnia się poszczególne elementy: gospodarkę, organizacje społeczne, polityczne, wymiar duchowy i religijny. Naród w ujęciu Stefana Wyszyńskiego jest społecznością naturalną o charakterze przypadłościowym, służącą do realizacji celów jednostek społecznych, istniejącą dzięki rodzinom, które go tworzą. Stefan Wyszyński podejmował polemikę z zauważanymi niebezpieczeństwami, które groziły degradacją narodu w niesprzyjających czasach rządów komunistycznych. Prelegent podkreślił, że dzięki działalności Stefana Wyszyńskiego ocalała tożsamość kulturowa narodu, stąd Kardynała Wyszyńskiego nazywa się Prymasem Tysiąclecia. Zarówno kategoria państwa, jak i społeczeństwa pojawiają się rzadko w nauczaniu Stefana Wyszyńskiego. Koncepcja narodu ma charakter personalistyczno-integralny. Naczelną kategorią jego nauczania jest osoba, dla której rozwoju potrzebna jest szersza społeczność – naród. Integralność oznacza konieczność uwzględnienia różnych wymiarów: zwłaszcza materialnego, duchowego, kulturowego i religijnego.

W kolejnym referacie ks. prof. Grzegorz Sokołowski z Papieskiego Wydziału Teologicznego we Wrocławiu ukazał proces integracji ziem zachodnich i północnych Polski. Prelegent wyłonił z nauczania Stefana Wyszyńskiego idee, które były zawarte w jego nauczaniu odnośnie do ziem odzyskanych. Wśród nich wyróżnił: powrót ziem północnych i zachodnich do Polski jako wyraz sprawiedliwości dziejowej, integrację osiedleńców, akceptację nowo powstałej społeczności na ziemiach odzyskanych oraz uznanie zintegrowanych obszarów Polski przez społeczność międzynarodową i Stolicę Apostolską. Prelegent skupił się głównie na przybliżeniu historii zasiedlania ziem odzyskanych i organizacji polskich struktur kościelnych oraz ukazaniu pasterskiej postawy Kardynała Wyszyńskiego w scalaniu społeczeństwa polskiego i staraniu o pojednanie polsko-niemieckie.

Następny wykład, dotyczący miłości i sprawiedliwości społecznej w nauczaniu Stefana Wyszyńskiego, wygłosił ks. dr Jerzy Jastrzębski z Papieskiego Wydziału Teologicznego w Warszawie. Prelegent wykazał, że kamieniem węgielnym całego sposobu nauczania i myślenia Stefana Wyszyńskiego była teologia rzeczywistości ziemskiej, z której wynikają kluczowe zasady miłości i sprawiedliwości społecznej. W dalszej części prelegent objaśnił, w jaki sposób Stefan Wyszyński rozumiał sprawiedliwość społeczną. Prymas Tysiąclecia formułował ją jako: zbiór reguł, określających powinność człowieka względem różnych grup społecznych; cnotę, dzięki której człowiek jest zdolny do pełnienia powinności w trosce o dobro wspólne; zespół norm, stojących na straży w trosce o dobro wspólne. Sprawiedliwość społeczna w ujęciu Stefana Wyszyńskiego miała na celu harmonizowanie działań różnych grup społecznych, których organizację miała dopełniać miłość społeczna. Prelegent podsumował, że Stefan Wyszyński nie tylko nauczał o miłości i sprawiedliwości społecznej, ale był człowiekiem urzeczywistniającym te wartości w swoim życiu.

W wykładzie *Podmiotowy aspekt pracy ludzkiej w myśli Prymasa Tysiąclecia* o. prof. Jan Mazur OSPPE skupił się na sensie i znaczeniu podmiotowego wymiaru pracy. Prelegent w głównej mierze odniósł się do dzieła Wyszyńskiego *Duch pracy ludzkiej*, w którym autor ukazał misterium człowieka pracującego – prawdziwą ewangelię pracy. Przy tym prelegent wykazał się znajomością wielu innych dzieł, w których pośrednio odsłania się Wyszyńskiego koncepcja pracy. Według Prymasa, praca już niejako immanentnie kryje w sobie podmiotowość, którą stanowi człowiek pracujący. W konsekwencji oczyszcza ona i uszlachetnia go oraz pozwala odkryć poczucie godności. O. prof. Mazur zauważył przesłanki, według których nauczanie Stefana Wyszyńskiego posiada charakter prorocki. Potwierdzeniem tego stwierdzenia były przywołane myśli z encykliki *Laborem exercens* Jana Pawła II, widoczne już wcześniej w nauczaniu Kardynała Wyszyńskiego. Wspólne myśli Prymasa Tysiąclecia i Papieża Polaka, np. „nade wszystko praca jest dla człowieka, a nie człowiek dla pracy”, wskazują, jak wielkim autorytetem dla Jana Pawła II był Stefan Wyszyński.

O. dr Marek Wódka OFMConv w swoim wystąpieniu rozstrzygnął kwestię, czy Stefan Wyszyński miał własną koncepcję katolickiej nauki społecznej (KNS).

Wykorzystał do tego m.in. unikatowy skrypt z wykładów z KNS prowadzonych w Lublinie przez młodego bp. Wyszyńskiego w latach 1947–1948. We wstępie prelegent zaznaczył, że nauczanie Stefana Wyszyńskiego wyrasta z działalności ks. Antoniego Szymańskiego, społecznika i rektora KUL w latach 1933–1939. O. dr Wódka zastrzegł przy tym, że w swoim referacie ograniczył się do wczesnej twórczości naukowej Wyszyńskiego, obejmującej okres od uzyskania przez niego doktoratu w roku 1929 do wczesnych lat 50., w których zakończył swoją pracę dydaktyczną. Następnie wskazał najważniejsze obszary naukowe, które eksplorował Stefan Wyszyński. Zaliczył do nich: krytyczną polemikę z komunizmem, teorię pracy ludzkiej opracowaną w okresie kryzysu ekonomicznego w Polsce w latach 30. XX wieku oraz ideę korporacjonizmu. Wobec przedstawionych treści prelegent odślonił strukturę KNS, jaka wyłania się z nauczania Stefana Wyszyńskiego. Za Franciszkiem Mazurkiem stwierdził, że Stefana Wyszyńskiego należałoby zaliczać do wszystkich szkół KNS i do żadnej z nich bezpośrednio. Oznacza to, że Wyszyński korzystał z szerokiego dorobku wielu szkół KNS i tworzył własną, oryginalną koncepcję tej dyscypliny naukowej. Ważną publikacją, z której wyłania się jego koncepcja KNS, jest książka *Historia katolicyzmu w Polsce*, w której Stefan Wyszyński zaznaczył, że związek jakiegokolwiek szkoły społeczno-gospodarczej z KNS zależy od: oceny pozycji człowieka w ustroju społeczno-gospodarczym, stosunku człowieka do organizacji pracy oraz statusu własności i obowiązków względem niej. Zatem struktura nauczania Stefana Wyszyńskiego osadzona jest na trzech wartościach: człowieku, pracy i własności. Również ze skryptu Stefana Wyszyńskiego z lat 40. XX wieku wyłania się struktura jego koncepcji KNS, skupiająca w sobie trzy zagadnienia: KNS i jej przewodnią ideę, źródła norm KNS oraz dzieje KNS. Prelegent przy tym podkreślił, że wiele miejsca Stefan Wyszyński poświęcił właśnie historii KNS, aby w ten sposób udowodnić, że zagadnienia społeczne są bliskie Kościołowi pierwszych wieków chrześcijaństwa, a nie dopiero od czasów Leona XIII kwestii społecznej opisaną przez niego w encyklice *Rerum novarum*. Z powyższych wywodów widać wyraźnie, że Stefan Wyszyński miał własną, oryginalną koncepcję KNS. Nauczanie społeczne Stefana Wyszyńskiego ma charakter personalistyczny, a teoria KNS rozwinięta przez niego jest homocentryczna. Najbardziej charakterystycznym rysem jego oryginalnej koncepcji KNS jest – w przekonaniu prelegenta, jej możliwości aplikacyjne w konkretnej rzeczywistości społecznej, czego dał wyraz Prymas Tysiąclecia w swoim pełnym pasji zaangażowaniu społecznym na rzecz narodu Polskiego.

Konferencję zamknęła dyskusja, w której zebrani prelegenci i słuchacze mieli możliwość zadawania pytań, formułowania krytycznych uwag oraz wyrażania swoich opinii wobec zaprezentowanych treści referatów. Jako pierwszy głos zabrał prof. Sławomir Partycki z KUL, który zapytał prelegentów o najbardziej istotne elementy nauczania Stefana Wyszyńskiego, domagające się aktualizacji w kontekście współczesnych czasów. Odpowiedzi udzielił o. prof. Jan Mazur, wskazując najpierw powracający w nowych konfiguracjach problem bezrobocia, a następnie nawiązując

do braków w uszanowaniu świątecznego charakteru niedzieli. Drugą osobą, która zabrała głos w dyskusji, była prof. Alina Rynio z KUL. W swojej wypowiedzi wyraziła potrzebę zarówno przypomnienia nauczania Kardynała Wyszyńskiego w procesie wychowania młodzieży, jak i przede wszystkich odkrycia na nowo etosu KUL w świetle życia i działalności Kardynała Wyszyńskiego.

Wygłoszone referaty w formie poszerzonej zostaną wydane w publikacji po-konferencyjnej.